

BOEKBESPREKING.

LEON LIPPENS. *De Dieren in de Wildernis*. Momentopnamen. (Raymond Dupriez. Brussel 1937). 41. 129 pp.

Een prachtig plaatwerk met momentopnamen van dierenleven in het Nationaal Albert-Park in Centraal Afrika. Olifanten, watervogels, Buffels, Nijlpaarden, Leeuwen en Antilopen. Een eenvoudig levendig verhaal van juiste waarneming en onderhoudend avontuur. T.

Natuur in Indië: Albums van Natuurmonumenten in Nederlandsch Indië onder redactie van Dr. C. G. G. J. VAN STEENIS. Uitgegeven door de Nederlandsch-Indische Vereeniging voor Natuurbescherming. Prijs voor leden der Vereeniging f 1.75, voor niet-leden f 3.90.

Ik heb u al dikwijls aangemaand om lid te worden van de Nederlandsch-Indische Vereeniging tot Natuurbescherming. Het eenvoudigst is: lid voor het leven tegen een bijdrage ineens van minstens f 25.—. De eerste-secretaris is Jhr. Mr. G. F. H. W. RENGERS HORA SECCAMA, Lombokweg 23, Batavia C.

Ge steunt zodoende een grootsch werk en krijgt tegelijk waar voor uw geld. De publicaties der Vereeniging voldoen aan de hoogste eischen. Ook dit Album, 92 pagina's groot kwarto op kunstdrukpapier met degelijke artikelen en bewonderenswaardige illustraties, zoowel van nabij opnamen van plant en dier als uit de hoogte van kraters en vulcanen. Dank zij deze Vereeniging en de Nederlandsch-Indische Natuurhistorische Vereeniging met haar maandblad *De Tropische Natuur* leeren wij nu Indië kennen als een heel ander Indië dan dat van journalistieke kletspraatjes en oudbakken romannetjes of onbenullige films.

Hartelijke hulde aan onze biologen, houtvesters, vulcanologen en particulieren, die ons deze rijkdommen openbaren. T.

DONALD CULROSS PEATTIE. *De Natuur ontsloten*. Nederlandsche bewerking van YGE FOPPEMA. (H. P. Leopold's Uitgeverij, Den Haag, 234 pp., geïllustreerd. Prijs ingen. f 3.50, geb. f 4.50.

De volledige titel luidt: *De Natuur ontsloten*, in de werken van Marcello Malpighi, Jan Swammerdam, Anthonie van Leeuwenhoek, George Louis de Buffon, Renz Réaumur, Carolus Linnaeus, Jean Baptiste Antoine de Lamarck, Georges Cuvier, Wolfgang von Goethe, Charles Darwin, Alfred Russell Wallace, Jean Henri Fabre en vele anderen. Het zijn dus een aantal biografieën, die met elkander een beeld vormen van de ontwikkeling van de biologische wetenschap. Vooral het stuk over Linnaeus is heel goed. De auteur is een Amerikaan, en Amerikanen zijn licht grandiloquent en oppervlakkig. Yge Foppema heeft dat in zijn „Nederlandsche bewerking weten te temperen, doch hier en daar moeten we toch even nog een vraagteken plaatsen. Maar dat neemt niet weg, dat dit een heel aardig en nuttig boek mag heeten en het is nog eens extra goed verzorgd wat de illustratie betreft. T.

P. VAN BOXTEL. *Compendium der Plantkunde*. (Wassenaar H. J. Dieben, 96 pp. Prijs f 1.—).

Als de jongelui dit Compendium kennen voor hun eindexamen, dan halen ze allicht een 7 of 8. Hooger in geen geval, want dit overigens heel praktisch en vooral niet te armoedig overzicht geeft mij geen waarborg, dat de jongelui waardeering zouden hebben voor het Nederlandsche landschap. In de grassenfamilie wordt niet eens „helm" genoemd en bij de coniferen zie ik geen contact met den tegenwoordigen boschbouw in Nederland. Toch moeten wij dien kant uit. T.

NOL BINSBERGEN en D. MOOY: *Zien is Kennen*, zakdetermineerboek voor alle in Nederland voorkomende vogels. Met oorspronkelijke teekeningen naar de natuur van Rein Stuurman (Laren: A. G. Schoorderbeek, prijs f 4.90).

Dit boekje is aangekondigd als een „encyclopaedie voor de Nederlandsche vogels”, maar noemt zich nu meer naar waarheid: Korte beschrijving van kenmerken, verblijf en levenswijze naar de nieuwste bronnen en eigen waarnemingen. Door de korthed moest de „levenswijze” er natuurlijk een beetje beknopt afkomen. De groote verdienste van het boekje zit hem vooral in de eigen waarnemingen en de goede veldkenmerken. De gekleurde afbeeldingen zijn vaak heel goed, maar kunnen niet altijd het gemis aan beschrijving vergoeden. De zwart-witte tekeningetjes aan het begin van het boek hebben veel goeds; ze zijn niet alle „oorspronkelijk” opgave van bron ware wel gewenscht. Alles met alles toch een verdienstelijke uitgaaf.

T.

De Vogelwet 1936, toegelicht en verklaard door Mr. W. B. J. BUVE en J. DRIJVER. (Uitgave N. Samson, Alphen a. d. Rijn. 8vo., 310 pp., geb. f 4.75.)

Onze Vogelwet 1912 was al reeds de beste ter wereld, maar vertoonde in gebruik en toepassing nog eenige leemten en gebreken. Natuurlijk is toen een Staatscommissie ingesteld en die heeft eenige jaren er naar gestreefd om de volmaaktheid te benaderen. Het resultaat is geworden de Vogelwet 1936, alweer de beste ter wereld. Vindt ge haar nog niet volmaakt, schort dan uw oordeel op, totdat ge dit voortreffelijke boek hebt doorgewerkt. Drie inleidende hoofdstukken geven een goed overzicht van de geschiedenis der vogelbescherming hier te lande, ook van de staatsbemoeiing. Dan volgt voor artikel na artikel een uitvoerig commentaar en eindelijk de vele toepassings-voorwaarden en formulieren.

Zoowel de inleidende hoofdstukken als de commentaren zullen nog wel aanleiding geven tot gedachtenwisseling. Intusschen is dit dan alvast het beste boek ter wereld over de beste vogelwet ter wereld.

T.

De Nederlandsche Musea, met dertien afbeeldingen en twee kaarten, uitgegeven vanwege het Departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen. 's Gravenhage 1938, Algemeene Landsdrukkerij. Prijs (ook in de boekhandel) 75 cts.

In dit fraaie boekje van 350 bladzijden verschaft het Departement ons een handig overzicht van alle musea en voor 't publiek toegankelijke collecties in Nederland, met opgave van plaats, inhoud, eigenaars, directie, tijden en voorwaarden van openstelling, aantal bezoekers, enz.

Van de 250 geregistreerde Musea zijn er 71 die collecties bevatten op het gebied der Natuurlijke Historie (botanie, geologie, kristallografie, mineralogie, palaeontologie, zoologie) en nog 37 op het gebied der andere Natuurwetenschappen: anatomie, anthropologie, astronomie, chemie, geneeskunde, enz.

Menigeen, ook van onze lezers, zal uit dit boekje voor het eerst vernemen dat hij natuurhistorische collecties kan gaan bezichtigen niet alleen in Burg op Texel, St. Michielsgestel, West-Terschelling, Winterswijk, maar ook nog in zestig andere plaatsen!

J. Hs.

VRAGEN EN KORTE MEDEDEELINGEN.

Leiderskamp voor Natuurstudie. Evenals vorige jaren wordt ook dezen zomer een Leiderskamp voor Natuurstudie georganiseerd, ditmaal in de buurt van Mook, van 22—29 Juli.

In dit tiende leiderskamp worden in de eerste plaats verwacht leiders en leidsters in jeugdverenigingen, in den ruimsten zin van het woord; verder in functie zijnde en aanstaande leeraren en onderwijzers, studenten, de leden van de Ned. Natuurhistorische Ver., e.a.

De deelnemers maken tijdens de kampdagen excursie's in de omgeving, waarbij zij geen theorie of vakgeleerdheid maar bij uitstek praktische kennis opdoen van planten en dieren, bodem en landschap, om daarvan bij hun eigen werk te kunnen profiteren.

Deskundige docenten op velerlei gebied leiden deze excursie's o.a. ir. J. van Alphen, houtvester bij het Staatsboschbeheer te Nijmegen, Joh. Jansen te Malden, uitnemend kenner van

de plaatselijke flora, ir. J. W. van der Kloot, dr. W. C. de Leeuw, dr. C. van Rijsinge, en vele anderen.

De omgeving van Nijmegen leent zich uitstekend voor een dergelijk kamp; de breede rivierdalen van Maas en Waal met hun bijzondere planten, de zandheuvelds van het Rijk van Nijmegen, waar zwerfstenen aan den IJstijd herinneren, de zandverstuivingen en heiden, de vennen met een rijk vogel- en insectenleven wekken de belangstelling van iederen natuurliefhebber.

Men melde zich spoedig aan als deelnemer, want de plaatsruimte is beperkt.

Inlichtingen worden gaarne verstrekt door dr. Joh. van Burkom, Adelheidstr. 227, den Haag, voorzitter en Mej. J. I. Pierson, Ressen bij Nijmegen, secr.-penn.esse. Circulaire's kunnen worden gevraagd aan het laatste adres.

De Teunisbloem op Terschelling. Het artikel van dr. Thijsse over Thijsse's Hof in het Februari-nummer van dit jaar, geeft mij gereede aanleiding nog een en ander te vertellen over de *Oenothera's* van ons eiland.

Allereerst trof mij de opmerking, waarin twijfel wordt uitgedrukt, of de *O. ammophila* van Tersch. wel inderdaad *ammophila* is, of dat het toch *muricata* is. Onze opvatting, d.w.z. van, nu wijlen, dr. J. W. van Dieren en mij, was aanvankelijk, dat het zonder twijfel *muricata* was, terwijl onze determinatie nog bevestigd werd door dr. K. Boedijn, wien ik een gedroogd exemplaar liet zien. Trouwens de soort *ammophila* was ons geheel onbekend; in de flora's werd toen en ook nu nog de soort niet genoemd. Dr. Boedijn vestigde mijn aandacht in het bijzonder op het kenmerk, dat de haren op purperen knopjes zitten. Eerst een paar jaar later hoorden wij den naam *ammophila*: prof. Stomps stelde de soort vast bij een bezoek aan het eiland. In de dissertatie van v. D. pag. 155 kan men hierover lezen, dat ook dr. Boedijn en prof. Hugo de Vries nadien het met deze opvatting eens zijn. Den liefhebberenden leek past het niet twijfel te opperen, maar toch zou schrijver dezes het heel erg op prijs stellen, als prof. Stomps in dit tijdschrift eens duidelijk wou uiteenzetten, welke verschillen tusschen de beide soorten opvallen, dan kan zoowel bioloog als leek den wenk van dr. Thijsse ter harte nemen en voorkomen en gedrag van de teunisbloemen van Terschelling nader observeren.

Intusschen dringt zich de vraag op, waar komen de Terschellingsche teunisbloemen vandaan? Naar ik meen, waren ze reeds eerder van Schiermonnikoog en Ameland bekend. Toen dan ook een der beide vogelwachters op de Boschplaat, n.l. C. Cupido mij vertelde dat hij aan den rand van de derde duintjes een vreemd riekende, gele bloem had gevonden, dacht ik dadelijk aan teunisbloem, welke veronderstelling later juist bleek te zijn. Voor de hand lag aan te nemen, dat zaden door den wind uit het oosten waren aangevoerd, of er waren gedeponeed door de zee in het vloedmerk. Ik voor mij voel het meeste voor de laatste meening, hoewel de wind wel meestal alleen voor de verspreiding van teunisbloemen zal moeten zorgen. Maar hoe zijn de exemplaren in de zeereep bij paal 18 er dan gekomen? Toen in 1927 de Oosterenders hun dorp door een schelpen fietspad met het strand verbonden, werden niet alleen de schelpen maar ook de benodigde klei van de waard (wad) betrokken. Op een plekje tegenover de reddingsbootschuur in Oosterend, waar men de zoden had afgestoken en waarnaast men hopen klei en schelpen had neergeworpen, vond ik vijf rozetten en een mager bloeiend plantje met één bloem en twee knoppen, een exemplaar dus, dat het in één jaar tot bloeien bracht, wat toch ook bij andere soorten van dit geslacht voorkomt. Een honderd meter NW van deze plaats zag ik toen verscheidene rozetten, maar geen bloemen, op de groeiplaats van de zeewinde, waar ze nu in groote getale groeien en zich in oostelijke richting uitbreiden. Toen eenige jaren geleden door den rijkswaterstaat een fietspaadje langs de zeereep zou worden aangelegd, raakten mijn(!) zeewinden en teunisbloemen leelijk in de knel, maar op mijn verzoek was men aanstonds bereid, het pad wat zuidelijker te leggen. Mogelijk is mijn conclusie gewaagd, maar ik nam toen aan, dat de *oenothera's* daar door de aangevoerde klei op schelpen zijn gebracht en deze meening houd ik voorloopig nog maar vast.

Zooals de *anthyllis* uit de zeereep langs de schelpenpaden naar het zuiden trekt, waarschijnlijk dank zij de kalk, zoo verplaatst zich de teunisbloem langs het paadje oostwaarts. Hier en daar ziet men vlak naast het pad een paar rozetten en een enkele bloeiende plant, maar hard gaat het niet. In September van het vorige jaar vond ik bij paal 20 een zestal uitgebloeide planten en eenige veelbelovende rozetten; ze stonden op een kleine zandige hoogte, waar een drietal leege meeuwenesten en een flinke hoeveelheid schelpen- en krabbenresten er mogelijk op wijzen, dat de Terschellingsche teunisbloemen, welke de soort dan ook moge zijn, van kalkhoudenden grond houdt (zie diss. v. D.). Nu blijft nog één vraag over te beantwoorden n.l. waarom nu bij de andere schelpenwegen en paden zich geen teunisbloemen hebben vertoond? Naar mijn meening is hierop maar één antwoord: de klei voor deze wegen kwam ook wel van de waard, maar van veel meer westelijk gelegen terreinen; zoover kunnen wind en zee te zamen het zaad niet brengen.

Resumerende meen ik tot het volgende te mogen besluiten:

ten eerste: de Terschellingsche teunisbloemen gedragen zich als *O. muricata*;